

Danijel Patafta, Zvonko Džankić, Anđeo Marija Miškov. *Vjerski i nacionalni preporoditelj hrvatskog puka (1848. – 1922.)*, Hrvatska dominikanska provincija, Zagreb, 2016., str. 576

Anđeo Marija Miškov, propovjednik, pisac, prevoditelj, leksikograf i kulturni djelatnik značajna je osoba druge polovice 19. i prvih desetljeća 20. stoljeća u Hrvatskoj. Utemeljio je dominikanke Kongregacije svetih Anđela čuvara (sa sjedištem na Korčuli), Bratovštinu vječnoga ružarija i pokrenuo je glasilo "Gospina krunica". Fra Anđeo je odvažno zastupao načela katolicizma nasuprot sekularizaciji i liberalizmu kao dominantnim ideologijama društva u procesu modernizacije. Unatoč pokušajima izbacivanja Crkve iz javnog života organizirao je vanjske vjerske manifestacije poput bratovština i vjerskih društava, časopisa i popularizacije osoba na glasu svetosti poput Ozane iz Kotor. Iskazivao je brigu za hrvatski jezik usprkos postojećoj talijanštini, pa je čak održao i govor u Korčuli nakon oslobođenja od Italije. Iz knjige se može više saznati o crkvenoj i nacionalnoj povijesti tog vremena te zašto je Hrvatima tada trebao vjerski i nacional-

ni preporoditelj. Knjiga je veliko obogaćenje i osvježenje za hrvatsko vjersko, nacionalno i kulturno podneblje. Prikazuje Miškova kao bogoljubna i domoljubna pučkoga tribuna, neutrudiva misionara i kulturnoga djelatnika, vjerskoga i nacionalnoga preporoditelja hrvatskoga naroda u vrijeme raspada višenacionalnih državnih zajednica i srljanja u nove državne saveze. Djelo osvjetljuje Miškovljev apostolski rad u kontekstu pučkih misija, jednoga od najznačajnijih i najvećih doprinosa ovoga neumorna misionara i propovjednika vjerskom preporodu kršćanskoga puka. Upoznaje nas s Miškovljevim vrlo plodnim spisateljskim radom s brojnim knjigama, knjižicama i priručnicima koji su svojom sadržajnom i jezičnom jasnoćom te izričajnom jednostavnošću bili velika pomoć za vjersku pouku naroda, svećenika i izvrsno sredstvo narodne pismenosti, kao i s predanim radom unutar dviju najstarijih i najznačajnijih

hrvatskih kulturnih ustanova: Maticom hrvatskom i Društvom sv. Jeronima. Predstavlja vrsna govornika koji u svojim propovijedima progovara o bitnim temama ljudske egzistencije usmjerujući čovjekov odnos prema Bogu i bližnjem na evanđeoskim načelima, prokazujući grijeh, nepravdu, prijevaru i nemoral, odgajajući narod za ispravno življenje u susretu s drugima i za druge, ostavljajući neizbrisiv propovjednički trag na svim hrvatskim prostorima. Knjiga koja ima i cijeli znanstveni sustav jer je nastala kao doktorska disertacija dominikanca fra Zvonka Džankića.

Ovaj sveobuhvatni i detaljni pristup životu i djelu dominikanca Anđela Marije Miškova podijeljen je u dvije cjeline i na više poglavlja. Opsežnost ovoga djela i korišteni izvori i literatura ukazuju da je ono potpuna i zaokružena cjelina koja uključuje sve čimbenike duhovnoga, društvenog i političkog života i prostora na kojem je djelovao fra Anđeo na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Prva cjelina, "Anđeo M. Miškov, dominikanac, apostol i organizator", na početku donosi biografiju spomenutog dominikanca. Nakon toga autor se osvrće na utemeljenje dominikanskih sestara "Kongregacije sv. Anđela Čuvara", odnosno

na njegov reformni zahvat koji se pozitivno i dalekovidno odrazio na život sestara dominikanki. Potom Džankić detaljno opisuje važan i opsežan rad fra Anđela kao pučkog misionara redom nabrajajući niz biskupija u kojima je održavao pučke misije, njih čak petnaest, te na kraju valorizira njihov vjerski, kulturni i nacionalni doprinos koji je ostvario preko spomenutih misija. Na tragu dominikanske pobožnosti i duhovne prakse slijedi poglavlje posvećeno utemeljenju "Bratovštine vječnog ružarija". I tu autor detaljno opisuje njezino utemeljenje, organizaciju i širenje na hrvatskome etničkom prostoru. No pritom ne ostaje samo na razini poticanja duhovnosti i pobožnosti u puku, nego prikazuje i njezinu važnost za vjersku i socijalnu preobrazbu hrvatskog puka. Ostajući na ovome tragu, slijedi poglavlje o pokretanju glasnika "Gospina krunica" i njegovu vjerskom doprinosu. Tim poglavljem zaokružena je prva cjelina knjige u kojoj je Džankić detaljno, opsežno i metodološki pregledno prikazao djelovanje fra Anđela M. Miškova kao važnog propovjednika i vjerskog preporoditelja 19. i početka 20. stoljeća. Svakako treba naglasiti da je taj sveobuhvatni prikaz osvjetlio jednu nezaobilaznu, ali

manje poznatu osobu hrvatskoga duhovnog miljea u vrijeme velikih društvenih i političkih promjena koje su ostavljale duboka traga na duhovnom životu hrvatskog naroda. Miškov je prikazan kao osoba koja je na tragu dominikanske duhovne tradicije znao prepoznati potrebe vremena i prostora i na njih adekvatno odgovoriti.

Druga cjelina, "Spisatelj, prevoditelj, leksikograf i propovjednik", posvećena je također jednoj važnoj i nezaobilaznoj stvarnosti vezanoj uz Miškova, koji je bio plodan vjerski djelatnik i duhovnik te angažiran i na području kulture i jezikoslovlja, ostavljajući veliki trag na polju spomenutih djelatnosti u vremenu učvršćivanja nacionalne ideje i samosvijesti hrvatskog naroda. Tako u prvom poglavlju piše o njegovim pastoralnim priručnicima koji su svojom praktičnošću stekli veliku popularnost među hrvatskim klerom. Nakon toga progovara o Miškovljevoj rukopisnoj ostavštini, osobito njegovim propovijedima, precizno se osvrćući i detaljno analizirajući te rukopise kao svojevrsni poticaj za daljnje istraživanje ove bogate ostavštine. Nezaobilazan je i njegov leksikografski rad, tako da Džankić predstavlja dva njegova djela:

"Lexicon hrvatsko-latinsko-talijanskih rieči" i "Vokšim-Lekšikon", nakon čega slijedi osvrt na njihovu vrijednost i značaj. Potom slijedi poglavlje o prevoditeljskom radu fra Anđela gdje je autor prikazao šest djela koja je Miškov preveo za života. Djelujući u vremenu kada se hrvatsku puk u Dalmaciji suočava s nasilnom talijanizacijom i organizacijom svojih kulturnih ustanova, Džankić u novom poglavlju prikazuje Miškova kao iznimno aktivna člana i organizatora mnogih hrvatskih kulturnih društava, osobito onih koja su djelovala na području hrvatskih zemalja koje su se nalazile u sklopu austrijskih zemalja Dvojne Monarhije: Dalmacije i Istre. Vjerman svojoj dominikanskoj baštini i poslanju fra Anđeo je ostao zapamćen i kao vrsni propovjednik, stoga je posljednje poglavlje ove knjige posvećeno upravo njegovoj propovjedničkoj službi. Autor je sažeto, jasno i pregledno predstavio njegove propovjedničke teme, osvrnuo se na njih i progovorio o propovjedničkom umijeću fra Anđela Marije Miškova.

Na kraju knjige nalazi se zaključak, zatim dva priloga: "Govor radnicima u tvornici duhana u Senju" i "Slovo prigodom Tisućljetnice uvedbe

staroslovenskog jezika.” Tu su još popis izvora i literature te kazalo osobnih imena.

Zaokružujući sažeti prikaz ove opsežne povijesno-biografske knjige o jednome važnom i svestranome kulturnom i vjerskom djelatniku hrvatske povijesti u prijelomnim vremenima kraja 19. i početka 20. stoljeća, može se reći kako je autor jasno, precizno i metodološki utemeljeno prikazao i

zaokružio govor o životu i radu fra Anđela Marije Miškova. Pritom se nije zadržao samo na faktografiji, nego je brojnim osvrtima i tumačenjima dodatno osvijetlio osobu fra Anđela M. Miškova stavljajući ga i promatrajući u okvirima prostora i vremena u kojem je djelovao i ostvarivao svoj iznimno plodan i svestran pristup vjerskoj, društvenoj i životnoj stvarnosti hrvatskog naroda.